

Nők és elsők...

Steinschneider Lilly (1891 – 1975)

Gróf ronspergheimi Coudenhove-Kalergi Jánosné Steinschneider-Wenckheim Helene Lilly 1891-ben Budapesten született, jómódú osztrák-magyar zsidó polgári családban. *Ilka* néven anyakönyvezték, de *Lillyként* ismerjük. Édesapja híres bútor- és ágyneműgyár tulajdonosa volt. Édesanyja, *Wohl Irma*, Csehországból származott.

Lilly egy 1910-ben, Budapesten megtekintett nemzetközi repülőverseny hatására lett pilóta. 1912-ben neves repülőgép-vezetők utasaként már távolsági és magassági rekordkísérletekben vett részt. Az első éjszakai repülést végrehajtó pilótával, *Joseph Sablatnigg*gal, 168 km-es távolsági versenyt nyert. Huszonegy évesen, Bécsújhegyen, az *Etrich Taube* típusú gép tervezőjénél, *Karl Illnern*él végezte el a pilótatanfolyamot. 1912. augusztus 15-én vizsgázott, 4. számú pilótaigazolványát a budapesti Közlekedési Múzeum őrzi.

1912. augusztus 20-án, a *Magyar Aviaticai Szövetség* Pesten, a rákosi repülőtéren szervezett versenyen azért nem tudott indulni, mert az édesapjától kapott, *Etrich* típusú gépe nem érkezett meg, így az első női pilóta várva várt bemutatkozása elmaradt. Nyilvánosan végül csak az év október 6-án szállhatott fel Nagyváradon, ahol nagy érdeklődés és ünneplés kísérte. Az 1913. évi Szent István-napi versenyen már ő nyerte meg a gyorsasági versenyt. Az egyhuzamban repülésben és a levegőben töltött idők versenyében második lett. 1914-ben, a *Monarchia* legnagyobb aviaticai eseményén, *Aspern*ben, a II. Nemzetközi Repülő Héten, francia, német, osztrák és ma-

gyar résztvevők között két nő indult: Lilly osztrák és *Madame Palliers* francia színeken. A Balatont elsőként átrepülő *Lányi Antallal* is számos bemutatón szerepelt. Kezdődő románcuknak a világháború vetett véget. Lilly pilótaként szeretett volna szolgálni, de a hadügyminisztérium eltáncosolta, így ápolónő lett.

1914-ben gróf *Johannes Evangelist Virgilio Coudenhove-Kalergi von Ronspergheim* feleségeként, Csehországba költözött. Az első világháború kitörése után beszüntették a polgári repülést, így többé sohasem szállhatott fel. 1927-ben, Prágában született meg *Pixie*nek becézett leánya. Lilly anyósa japán samuráj család sarja volt és a kislány arcvonásaiban rá hasonlított. A zsidóüldözések elől 1939-ben vele együtt menekült Olaszországba, ahol nélkülözve élt. Szeretett férje 1943-as különélési nyilatkozata később hivatalos válásukhoz vezetett, amelyet 1960-ban mondtak ki. A világháború felfele ívelő pályafutását és családi életét is tönkretette. Dél-Franciaországban élt. 1975-ben, Genfben halt meg (más forrás szerint viszont csak két évvel később Nizzában). Bécsújhegyen, ahol pilótavizsgáját tette, utcát neveztek el róla.

A kompozíció törekeny alakú Lillyje, korhű csizmában, pilótaruhában, zsebre dugott kézzel az eget kémleli. Bőr sisakjának szíjai mozgalmasan lebegnek. Portréját fotója szerint mintáztam, úgy, hogy a repülés szerelmesének vágyódása és izgalma egyaránt tükröződjön arcán. Steinschneider Lillyről kevesen tudják, hogy ő volt a *Monarchia*, s Magyarország első női pilótája is. Igaz, hogy karrierje röpke három évet ölel fel, de nevét mégis örökre beírta a magyar történelembe.

Sorozatunkban Józsa Judit kerámiaművész alkotásaiból ezúttal két történelmi személyiséget mutatunk be: Steinschneider Lillyt és Hugonnai Vilmát.

Gedai Csaba felvételei

Szentgyörgyi gróf Hugonnai Vilma a Pest megyei Nagytétényben született, főnemesi családban. A Pröbstl-féle pesti leánynevelő intézetben tanult. Itt ismerte meg Máriássy Fruzsínát. Az ő nagybátyjához, Szilassy Györgyhöz ment feleségül. Két év után megromlott a házasságuk, s erre való tekintettel a férje nem gördített akadályt tanulmányai folytatása elé. Magyarországon a nők még nem tanulhattak egyetemen, ezért a hatéves kisfiát szüleire bízva, Zürichbe utazott, hogy beiratkozzon az orvosi karra.

Az első évfolyamot jeles eredménnyel végezte el. Tanárai is felfigyeltek hihetetlen munkabíráására és tehetségére. Ludimar *Hermann*, az izmok elektromos ingerlésének kutatója, állást ajánlott az egyetem fiziológiai intézetében. A harmadik évtől a klinikai munkába is bevonták. Edmund *Rose*, a torokgyíkos gyerekek megmentője mellett ő készítette el a Rose-féle eljárás alkalmazásának tízéves tapasztalatairól szóló jelentést. Hugonnai Vilma 1879. február 3-án védte meg disszertációját és orvosdoktorrá avatták Zürichben.

Frissen szerzett diplomájával hazatért. Elszegényedett családját neki kellett fenntartania. Hiába végzett a zürichi egyetemen kitűnő eredménnyel, nő létére itthon mégsem dolgozhatott orvosként. Még ahhoz is külön bábaképző tanfolyamot kellett végeznie, hogy szülőnként dolgozhasson. Kollégái azonban szemet hunytak, és valójában orvosként tevékenykedett.

1881-ben érettségizett, majd beiratkozott a budapesti egyetemre, ahol rendkívüli hallgatóként látogathatta az órákat, de vizsgát tenni nem hagyták. Csalódottan ment vissza Zürichbe, ahol a kórház sebészeti osztályán dolgozott. 1890-ben elfogadta Veres Pálné, a magyar nőnevelés élharcosának felkérését és az *Országos Nőképző Egyesület* iskolájában hat évig egészségtant adott elő, valamint a *Szabad Líceumban* tartott előadásokat. 1907-ben átdolgozta Fischer-Dückelmann Anna *A nő, mint háziorvos* című művét és a szülésről és bábaképzésről írt cikkeket a hírlapokba.

Magánéletében a fordulópont 1884-ben következett be, amikor a fia már leérettségizett és külföldön folytatta tanulmányait. A férje szeretőjének tett ígéretének megfelelően, ekkor beleegyezett a válásba. Második férjét a diplomahonosítása kapcsán ismerte meg. Vilma túl volt a negyvenkettedik életévén, amikor a nála három évvel idősebb, Wartha Vince, műegyetemi tanárhoz, a Magyar Tudományos Akadémia tagjához kötötte az életét. Szerelmük bizonyítéka, hogy egy második gyermek világra hozására is vállalkozott. *Ferenc József* 1896-ban, felesége, Erzsébet névnapján, november 18-án írta alá azt a királyi rendeletet, amely értelmében az orvosi, bölcsészeti és gyógyszerészeti egyetemi karokra nők is beiratkozhattak. Vilma elsőként jelentkezett, s még az évben tette le az első, 1897-ben pedig az utolsó vizsgáját.

A kompozíció határozott, céltudatos asszonyt mutat, kora divatjának megfelelő viseletben. Életének azt a pillanatát látjuk, amikor frissen végzett orvosnőként, kezében orvosi diplomájával, táskájával, hazaérkezik. Álmodozó, nagy szemű, kedves mosolya a jövőbe vetett hitét tükrözik.

Az első magyar orvosnő elszántságának és hivatástudatának köszönhetően ötvenévesen – tizennyolc évvel az után, hogy Zürichben egyszer már orvossá avatták – 1897. május 14-én végre átvehette itthon szerzett diplomáját is. Kitartása követendő példa mindannyiunk számára.